

ГБУР ЗОРЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика,
професор кафедри управління охороною здоров'я
та публічного адміністрування,
доктор наук з державного управління, професор*

УКРАЇНА ТА ПОЛЬЩА: ПРАВОВІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

Польща та Україна, як за територіальною ознакою, так і за чисельністю населення, є двома найбільшими державами Центральної та Східної Європи. Сьогодні обидві ці країни взаємно зацікавлені у розвитку всебічної співпраці через декілька факторів: пряме сусідство, спільна (але складна) історія, привабливість польського ринку праці для українців, членство Польщі в західних інтеграційних структурах, а також військова агресія РФ. Розвиток стратегічного партнерства між двома країнами залежить не лише від зусиль політичних еліт країн, а й від прямої комунікації на рівні громадянського суспільства. Таким чином, етнічні меншини, які проживають в обох країнах, мають значний потенціал для розвитку добросусідських відносин.

У Польщі проблема захисту прав національних меншин завжди була актуальною. Офіційне визнання національними органами влади існування національних меншин у Польщі та необхідності гарантування їх права на розвиток було реалізовано завдяки польському публіцисту, громадському діячу та політику Тадеушу Мазовецького 12 вересня 1989 р. [2].

Пізніше, у доповіді на 19-й конференції КПРС у червні 1988 р. М. Горбачов вперше заговорив про права і свободи людини, про розвиток національних мов і культур у контексті реалізації «переваги соціалізму». У результаті поступово почало з'являтися законодавство про національні меншини. Таким чином, Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. ввела та визначила поняття нації, Декларація прав національностей України 1991 р. – поняття «національна меншина» та ознаки національних меншин. У 1992 р. було прийнято Закон про національні меншини як основний закон щодо організації національних меншин, а в 1996 р. – Конституцію України. 9 грудня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала Рамкову конвенцію Ради Європи про захист прав меншин, а у 2003 році — Європейську хартію регіональних мов і мов меншин. Україна також приєдналася до Рекомендації про права національних меншин на освіту 1996 року, прийнятої в Гаазі, та Рекомендацій 1998 року щодо прав національних меншин, прийнятих в Осло. Придушення законодавчого процесу у сфері прав національних меншин відбулося після 2000 року, хоча Верховна Рада України у 2012 році ухвалила новий Закон «Про об'єднання громадян» (який набрав чинності у 2013 році). Ним, серед

іншого, було скасовано поділ громадських організацій на республіканські, міжнародні та місцеві організації, встановлено мінімальну кількість засновників (два для громадської організації та дві юридичні особи для громадського об'єднання).

Наразі поляки в Україні можуть брати участь у політичному житті на національному та місцевому рівнях через власні об'єднання та політичні партії, етнічні політичні партії, а також співпрацюючи з цими партіями. Що стосується польських організацій місцевого самоврядування, то вони можуть брати участь у місцевих та центральних виборах у мажоритарних округах, підтримуючи кандидата, який самовисувається через польську асоціацію, мобілізуючи своїх членів для голосування за цього кандидата. Але, за словами Генріка Стронського, у 2010 році поляки навіть не намагалися висувати кандидатів у центральні чи місцеві органи влади [4]. Що стосується співпраці меншин (у тому числі польських) з українськими політичними партіями, то можливості включення до списків виборчих дільниць були вищими за пропорційної (2006 р.) та змішаної (1998 р., 2002 р. та 2014 р.) систем відповідно зменшилися протягом застосування мажоритарної виборчої системи у 1990 р. та 1994 р. Але поляки не скористалися цими можливостями, і після внесення змін до виборчого законодавства до Верховної Ради у 2011 році, в результаті чого громадські організації не можуть створити виборчий блок із політичною партією, тож ця можливість потрапити до українського парламенту та органів місцевого самоврядування наразі закрита.

Що стосується власної політичної партії, то поляки утворили її на установчому з'їзді у вересні 2011 року в Києві. Партія поляків України не брала участі ні у парламентських виборах 2014 року, ні у місцевих виборах 2015 року. Поляки на парламентських виборах 2014 року не співпрацювали інституційно з українськими політичними партіями, які могли вносити своїх представників у свої виборчі списки в обмін на підтримку партії через польські асоціації [5].

Щодо представництва українців у політичній системі Польщі, то наперед зазначимо, що демократичні зміни в Польщі 1989 року зробили національні меншини помітними в суспільному житті, як на національному, так і на місцевому рівні. Це було зумовлено свободою представників цих громад у створенні та призначенні власних організацій, мирними зібраннями, політичною діяльністю та участю як меншини у місцевих та парламентських виборах. Створені правові та політичні можливості являли собою якісно нову зміну становища національних меншин порівняно з періодом 1945-1989 рр. [6].

Для цієї якісної зміни були законодавчі норми [7]. Стаття 35 Конституції (прийнята в 1997 р.) надає громадянам Польщі національних і етнічних меншин свободу зберігати і розвивати власну мову, звичаї, традиції і культуру, а також надає право національним і етнічним меншинам створювати власні освітні заклади та установи культури для захисту їхньої релігійної ідентичності та участі у вирішенні питань,

що стосуються їх культурної самобутності. Пункт 1 статті 11 цієї Конституції гарантує свободу створення та функціонування політичних партій, а ст. 12 – забезпечує свободу створення та діяльності профспілок, соціально-професійних організацій, асоціацій, громадських рухів, інших добровільних об'єднань та фондів. Закон від 27 червня 1997 року про політичні партії у ст. 2 абз. 1 надає право бути членом політичної партії особам, які є громадянами Республіки Польща і яким не менше 18 років [8]. Загалом у сфері політичних прав діє принцип недискримінації, тобто представники національних та етнічних меншин користуються рівними правами з іншими громадянами, передбаченими чинним законодавством. Ні Конституція 1997 року, ні міжнародні угоди, ратифіковані Польщею, прямо не стосуються політичних прав осіб, які належать до національних меншин. Закон про національні та етнічні меншини та регіональні мови від 6 січня 2005 р. [9], також нічого про них не згадує. Однак такі норми можна знайти в положеннях закону про вибори Сейму, які не застосовуються ні до виборів до Сенату (верхньої палати парламенту), ні до місцевих виборів.

У Польщі з початку десятиліття 1990-х років виборче законодавство Сейму передбачало спеціальні преференції для зареєстрованих комітетів національних меншин. Вони в основному полягали у полегшенні реєстрації виборчих списків (окружних та загальнодержавних) та звільненні від 5 % виборчого БАРГУ. Так само сьогодні діє Виборчий кодекс від січня 2011 року, який передбачає певні преференції з цього приводу [8]. За загальним принципом до розподілу місць до Сейму включаються лише окружні списки кандидатів у ті комітети, які набрали не менше 5 % дійсних голосів за загальнодержавною шкалою. Лише комітети, створені виборцями, які належать до зареєстрованих національних меншин (стаття 197.1) [7], звільняються від цієї умови. І це практично єдиний виборчий привілей меншості. Крім того, відповідно до ст. 462.4 Кодексу, що визначає межі виборчих округів у межах провінції, не може порушувати соціальні зв'язки між виборцями, які належать до національних або етнічних меншин, які проживають на території повітів, приєднаних до округів.

Вищезгадані виборчі преференції для комітетів меншин застосовуються в Польщі лише у разі пропорційних виборів та за наявності багатопартійних виборчих округів. Саме тому вони не використовувалися і не використовуються на виборах до Сенату, які в даний час базуються на виборах більшості, а також на виборах до Європейського парламенту. Варто також зазначити, що з набуттям чинності вищезгаданим Законом про меншини 2005 року зазначені виборчі привілеї були обмежені меншинами в Польщі, які перераховані в ньому. Було кілька спроб оскаржити їх до Конституційного трибуналу, оскільки вони порушили принцип рівності на виборах. Всі вони закінчилися невдачею і рішеннями Трибуналу, сприятливими для меншин. За рішенням Трибуналу, запровадження преференцій

не розглядається як порушення рівноправності, а розглядається як вираження дій щодо інтеграції національних меншин у державу [7].

Додамо, що такі рішення у виборчому законодавстві є досить рідкісними в Європі, а Польща – одна з небагатьох країн, де вони діють. На передостанніх парламентських виборах 9 жовтня 2011 р. до Сейму було обрано одного представника німецької національної меншини (обраний за списком виборчого комітету групи), двох представників білоруської національної меншини (обрані по одному від кожного). списку Демократичного Альянсу та виборчого комітету Громадянської платформи), а також одного представника української меншини, обраного зі списку виборчого комітету Громадянської платформи [8].

Підсумовуючи, слід зазначити, що державна політика України та Польщі щодо захисту національних меншин має як спільні, так і відмінні риси. Зокрема, до спільних характеристик можна віднести високий рівень актуальності питання захисту прав національних меншин, високу політичну активність національних меншин, той самий період формування національних меншин, що припав на 1919–1939 рр., приблизний початок реалізації державної політики щодо захисту прав національних меншин тощо. Водночас до відмінних рис державної політики щодо захисту національних меншин в Україні та Польщі можна віднести, зокрема, різну кількісну складову етнічних меншин (вища моноетнічність Польщі порівняно з Україною), різний рівень відповідності політики захисту національних меншин міжнародним стандартам та ступінь задоволення інформаційних потреб національних меншин тощо [9].

Список використаних джерел:

1. Шипка Н. Легітимація політичної суб'єктності національних меншин в Україні. *Військово-науковий вісник*. 2008. Вип. 10. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vnv_2008_10_20.pdf (дата звернення: 18.05.2022).
2. Organek L. Charakter i położenie mniejszości ukraińskiej w Polsce. 2016. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/21627/> (дата звернення: 18.05.2022).
3. Рябошапко Л. Правове становище національних меншин в Україні (1917–2000). Дис... доктора юрид. наук: 12.00.01, Національна юридична академія імені Ярослава Мудрого, Харків 2002.
4. Kabzińska I. Między pragnieniem ideału a rzeczywistością. Polacy na Litwie, Białorusi i Ukrainie w okresie transformacji systemowej przełomu XX i XXI stulecia, Warszawa, 2009.
5. Рудницький С. Політичні партії України як репрезентанти інтересів національних громад. *Політичні партії і вибори в Україні: матеріали міжнародного круглого столу за участю українських і польських науковців* (Київ, 26 червня 2015 р.), Київ, «Логос», 2016.
6. Janusz G. Mniejszości narodowe w wyborach parlamentarnych 1989–1993, “Przegląd Polonijny”? 1994, № 2.
7. Janusz G. Ochrona praw mniejszości narodowych w Europie, Lublin, 2011, pp. 591–691.

8. Journal of Laws z 2011 r., No. 155, pos. 924.
9. Journal of Laws 2005, No. 17, pos. 141. 50 Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r.

Ключові слова: українці, поляки, національні меншини.
Key words: Ukrainians, Poles, national minorities.

УЛІЩЕНКО ВІОЛЕТТА ВАЛЕНТИНІВНА

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
завідувач навчально-наукового центру неперервної професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор*

ВОЛОСОВЕЦЬ ОЛЕКСАНДР ПЕТРОВИЧ

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
завідувач кафедри педіатрії № 2, доктор медичних наук, професор*

РУДІЧЕНКО ВІТАЛІЙ МИХАЙЛОВИЧ

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
доцент кафедри загальної практики і сімейної медицини,
кандидат медичних наук, доцент*

КЕФЕЛІ-ЯНОВСЬКА ОЛЕНА ІГОРІВНА

*Національний медичний університет імені О. О. Богомольця,
старший викладач навчально-наукового центру неперервної професійної
освіти, кандидат медичних наук*

УЛІЩЕНКО АНДРІЙ БОРИСОВИЧ

*Національний університет харчових технологій,
доцент кафедри ділової іноземної мови та міжнародної комунікації, доцент*

ВИКЛИКИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІМЕРСІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Зміни у методах і прийомах навчання, як наслідок пережитого освітніми системами післяковідного футурошоку, як нова реальність України в умовах триваючої військової агресії з боку сусідньої країни-окупанта оприявнили нові мотиваційні та візуальні можливості для досягнення високих результатів у підготовці та безперервному професійному розвитку лікарів.

Саме специфіка медичної освіти потребує розвитку ейдетичної пам'яті, умінь швидко і ґрунтовно осмислювати різні клінічні ситуації, вирішувати професійні задачі. Усе це вимагає широкого впровадження